

Křístek, Michal

Možnosti zkoumání koheze textu v rámci stylistického rozboru : (na materiálu z románové pentalogie Karla Poláčka)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2002, vol. 51, iss. A50, pp. [119]-139

ISBN 80-210-2819-X

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100896>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MICHAL KRÍSTEK

MOŽNOSTI ZKOUMÁNÍ KOHEZE TEXTU V RÁMCI STYLISTICKÉHO ROZBORU (na materiálu z románové pentalogie Karla Poláčka)

Cílem tohoto příspěvku je navrhnout možnosti co nejvšestrannějšího zkoumání koheze textu v rámci komplexního stylistického rozboru. Materiál, s nímž pracujeme, pochází z románové pentalogie Karla Poláčka *Okresní město* (1936, dále zkracováno jako OM), *Hrdinové táhnou do boje* (1936, dále zkracováno jako H), *Podzemní město* (1937, dále zkracováno jako PM), *Vyprodáno* (1939, dále zkracováno jako V). Z 5. dílu máme v současnosti k dispozici pouze fragment bez názvu, obsahující 4 neúplné a 8 úplných kapitol, nicméně tento fragment (dále zkracován jako F) je nyní dostupný, lze jej tedy při rozboru využít. Jako zdroj materiálu bylo použito nejnovější vydání z řady *Spisy Karla Poláčka* (Poláček, 1994a-d), jehož součástí je i fragment 5. dílu.

Kohezi textu jsme zkoumali na sondě skládající se z 15 kapitol pentalogie o celkovém rozsahu cca 20 000 slov; abychom text pokryli pokud možno rovnoměrně, zvolili jsme u prvních čtyř dílů pentalogie vždy první kapitolu, poslední kapitolu a jednu z kapitol zhruba uprostřed textu (OM 1, OM 26 a OM 59 – Poláček, 1994a, s. 5–8, 107–112, 264–270; H 1, H 27, H 63 – Poláček, 1994b, s. 5–9, 124–128, 286–288; PM 1, PM 32, PM 57 – Poláček, 1994c, s. 5–11, 155–159, 253–255; V 1, V 19, V 37 – Poláček, 1994d, s. 5–10, 95–103, 202–206). U fragmentu 5. dílu nebylo možné toto řešení uplatnit, proto jsme zvolili tři ucelené kapitoly následující bezprostředně za sebou (F 10, F 11, F 12; Poláček, 1994d, s. 227–233, 233–237, 237–242).

Co se týče koheze samotné, vymezení tohoto pojmu v odborné literatuře není vždy jednoznačné – v tomto příspěvku se opíráme o pojetí koheze jako formální spojitosti textu, tj. spojitosti, která se projevuje především na povrchové (výrazové) rovině; spojitost textu na rovině tematické výstavby je pak označována jako koherence. Zkoumání spojitosti textu obecně je bráno jako jeden ze styčných bodů mezi stylistikou a syntaxí textu; s rozlišením koherence a koheze pracuje například *Stylistika současné češtiny* (Čechová, Chloupek, Krčmová, Minářová, 1997, s. 65 a 77) a práce J. Hoffmannové *Stylistika a...*, v níž se mj. připomíná, že tyto pojmy nelze od sebe striktně oddělit, podobně jako nelze oddělit výrazovou a významovou rovinu textu (Hoffmannová, 1997, s. 145–147).

J. Hoffmannová se o možnosti rozlišení koherence a koheze zmiňuje rovněž v práci *Sémantické a pragmatické aspekty koherence textu* (Hoffmannová, 1983, s. 51); uvádí mj., že izolování koherence a koheze nepokládá za vhodné, pokud se nepracuje s distinkcí povrchové a hloubkové roviny textu. Možnost rozlišení koherence a koheze připomínají i starší prameny, například *Mluvnice češtiny 3*, zároveň se však v této práci uvádí, že oba výrazy bývají často užívány i jako synonyma (Daneš, Hlavsa, aj., 1987, s. 632–633). Pro účely našeho zkoumání pokládáme rozlišení koheze a koherence za vhodnější přístup – v rámci komplexního stylistického rozboru tak získáme možnost podrobněji zkoumat dílčí aspekty rozebíraného textu a pak z jejich srovnání získat obecnější, exaktně podložené závěry.

Pokud jde o způsob zkoumání koheze textu, je v této práci použito měření pomocí tzv. stupňů glutinace, které zavedl Jozef Mistrík v práci *Kompozícia jazykového prejavu* (Mistrík, 1968, především s. 11–28) a ve stručnější podobě včlenil do své *Štylistiky* (Mistrík, 1985, s. 307–311). Protože Mistríkovu koncepci využíváme jako základní pramen, považujeme za vhodné podrobně ji připomenout – její shrnutí prezentujeme v tomto odstavci a čtyřech odstavcích následujících. Plynulost navazování jednotlivých větných celků v textu J. Mistrík zjišťuje pomocí tzv. stupňů glutinace. Glutinace se chápe jako způsob navazování nové věty na předchozí text; stupeň glutinace je dán charakteristikou prvku, jenž stojí na počátku nové věty. Při vytváření inventáře stupňů glutinace se J. Mistrík na základě experimentů rozhodl pro kombinaci větněčlenského a slovnědruhového kritéria – kombinace těchto dvou kritérií umožnila do inventáře stupňů glutinace zahrnout i prvky, které obvykle nejsou chápány jako větné členy (např. konektory). J. Mistrík rozlišuje pět základních stupňů glutinace: 0 – podmět (nejvolnější napojení), 1 – předmět, 2 – příslovečné určení okolností (pokud je v příslušné konstrukci použito jméno v nějakém pádě; jinak viz následující odstavec), 3 – verbum finitum (neurčité slovesné tvary jsou vzhledem k převládající pojmovosti při zkoumání koheze J. Mistríkem chápány jako substantiva nebo adjektiva), 4 – konektor (nejtěsnější napojení).

Toto základní členění Mistrík doplňuje o podrobnější komentáře k jevům, které se při zkoumání glutinace textu mohou objevit. Přívlastky jsou chápány jako výrazy, které na glutinaci působí pouze zprostředkovaně, skrze výrazy, jež jsou jimi rozvíjeny. Pokud se tedy přívlastek objevuje na počátku věty, jeho stupeň glutinace odpovídá stupni glutinace výrazu, který je daným přívlastkem rozvíjen; totéž platí pro adverbia. Uváděné ilustrativní příklady jsou převzaty z Poláčkova textu, nikoli z textů rozebíraných J. Mistríkem, v textu příkladu podtrháváme ty stupně glutinace, které jsou u příslušného jevu relevantní. Přívlastky: **0** *Slabomyslný Hynek bavil měšřany svou vadnou výslovností* – OM 1; **1** *Takové oči mívá, když přijedou hosté a poruší obvyklý pořádek* – H 1; **1** *Žádné peníze jsem na Hilsnera nedal* – OM 26. Adverbia: **3** *Letos jsem udělal sto osmdesát tisíc obrátů* – OM 59; **3** *Nenadále se příkop rozšířil v podobu čtverhranného náměstíčka* – PM 1, **3** *Někdy ho obdarovali mincí* – V 1).

Obdobným způsobem klasifikuje Mistrík i předložky – také ony jsou brány jako prvky, které fungují pouze prostřednictvím výrazů, k nimž se váží (**2** *Z jeho*

jmění vyrostla kamenná, zeleně omítnutá budova v podobě pevnosti – OM 1; **2** *Nad městem se roztrhl pytel událostí* – H 27, **1** *Na to jsem se tě neptal* – PM 32).

Citoslovce a oslovení jsou chápána jako samostatné věty, tj. podle Mistríkovy klasifikace jako věty, na jejichž začátku stojí podmět. Návaznost takových úseků na předchozí text je obvykle pouze obsahová; J. Mistrík jim přisuzuje nulový stupeň glutinace (citoslovce: **0** *Vaj!* **0** *Vaj!* **0** *Vaj!* – H 27; **0** *Hé,* **0** *Majorku!* – V 1; **0** *ó* **0** *lide český* – V 19; oslovení: **0** *Neřáde pupkatá!* – V 1; **3** – *Nemůžeš dávat trochu pozor,* **0** *ty staré trdlo?* – F 10; **0** – *Járo,* **3** *povídám,* **0** *Járo,* **3** *měl by být rast* – F 11).

U konektorů Mistrík zdůrazňuje, že z hlediska glutinace textu je výrazný rozdíl mezi podřadicími a souřadicími spojkami. Pokud nová věta začíná podřadicí spojkou, obvykle tato spojka slouží ke spojení částí nové věty, nikoli k jejímu napojení na předchozí text (vzhledem k tomuto odkazování „dovnitř“ nové věty Mistrík označuje podřadicí spojky také jako spojky endoklitické). Z hlediska stupně glutinace jsou proto podřadicí spojky chápány stejně jako předložky (viz výše; **0** *Protože já...* – PM 1; **3** *Jak cítíš nějaký ten krejcar v kapse, hned se pustíš do ferbla se saniteráky* – PM 1; **3** *Když nejseš k tomu důstatečný, tak si zůstaň zpátky* – F 11). Souřadicí spojky na počátku věty naopak novou větu napojují přímo na předchozí text (odkazují směrem „ven“, Mistrík proto hovoří o spojkách exoklitických); jedná se o vůbec nejtěsnější napojení (**4** *A co jste učinili s krví nevinné panny?* – OM 26; **4** – *I dej nám pokoj!* OM 59; **4** *Neboť když ho obchodník spatří, tu se rozpláče a bezradně lomí rukama* – F 10). Ve výjimečných případech se podobný způsob napojení může realizovat i pomocí podřadicí spojky, a to v případě, kdy podřadicí spojka uvádí osamostatněný větný člen, a odkazuje tak směrem k předchozímu textu (z Poláčkova textu citujeme doklad, kdy podřadicí spojka uvádí osamostatněnou vedlejší větu – **3** *Bylo-li kdy slycháno, aby obecný lid se zdvihl proti vrchnosti?* **4** *Aby řval na celé město, že je to hanba poslouchat?* – F 12). Stejně jako souřadicí spojky jsou z hlediska glutinace u Mistríka chápány i částice (**4** *Aby vás už jednou vzal čert!* – PM 32; **4** *Že tě tou holí přetáhnu, uvidíš!* – V 1; **4** *Přece nejsme žádní školáci* – F 11).

V Poláčkově textu se objevily také případy, které v textech zkoumaných J. Mistríkem nefigurovaly, konkrétně situace, kdy nový větný celek začíná doplňkovou konstrukcí (**0** *Ostražitý jako hafan nikdy nespál* – OM 1; **0** *Vždy starý nezestárl* – V 1 /v tomto případě se navíc uplatňuje výše zmíněné pravidlo o fungování adverbii; **0** *Okouzlen vlastními slovy vyrostl, vznášel se a plul* – V 19). V rámci použité klasifikace bylo tedy nutno tento typ začátku věty odpovídajícím způsobem zařadit.

Situace nebyla jednoznačná, především vzhledem k povaze doplňku jako větného členu, který se – obecně řečeno – vztahuje jednak ke slovesu, jednak k ně kterému ze substantiv (Grepl, Karlík, Nekula, 1995, s. 486–490 a Grepl, Karlík, 1998, s. 309–317; omezujeme se pouze na základní uváděnou definici – speciální syntaktické výklady a terminologická vymezení, jako např. doplněk/kopredikátový adjunkt, ponecháváme stranou). Nabízely se tedy dvě základní možnosti: přisoudit doplňkové konstrukci buď stupeň glutinace verba finita, nebo stupeň glutinace příslušného substantiva. Rozhodli jsme se pro druhou variantu,

pro stupeň glutinace substantiva, a to z důvodů formálních i sémantických. Stalo se tak jednak kvůli existenci shody mezi doplňkem a substantivem, jednak kvůli skutečnosti, že doplněk označuje průvodní okolnost, stav nebo vlastnost vztahující se k tomu, co je příslušným substantivem pojmenováno (viz definice in Grepl, Karlík, Nekula, 1995, s. 486); to, že okolnost, stav nebo vlastnost je spjata s dějem, který vyjadřuje sloveso (tamtéž), chápeme jako méně důležité, jako fakt spíše sekundární povahy. Výše uvedené konstrukci jsme tedy přiřadili stupeň glutinace 0, protože substantivum, k němuž se tato konstrukce váže, plní ve větě funkci podmětu (ve výše uvedených příkladech to jsou jména Wagenknecht, Chleboun a Pošusta).

Podle těchto kritérií byl označen celý text sondy, aby bylo možno pomocí stupňů glutinace získat údaje o kohezi textu. Vzhledem k tomu, že texty rozebírané a citované ve výše uvedených pracích J. Mistríka jsou monologického charakteru, bez citací jiných textů, bez cizojazyčných pasáží apod. (u některých textů citovaných ve *Štylistice* J. Mistrík přímo uvádí, že jsou adaptované), bylo nejprve nutno stanovit způsob vyznačování stupňů glutinace do textu naší sondy, neboť ten je z hlediska kompozice mnohem různorodější. Obecně lze říci, že stupeň glutinace vyznačujeme:

1) na začátku větných celků. Pokud se v textu objevují tři tečky (...), označujeme pouze stupeň glutinace výrazů, které po nich následují uvedeny velkým písmenem – chápeme je jako nové větné celky, opět na základě formálního hlediska. Případem, kdy toto členění není jednoznačné, jsou vlastní jména – u nich nelze určit, zda jsou ještě součástí předchozího větného celku, nebo zda jimi začíná nový větný celek; pro přehlednost jsme stupně glutinace pravidelně vyznačovali i u nich.

2) Uvnitř větných celků

a) u oslovení a u prvku, který následuje bezprostředně po něm (pokud se přímo před oslovením objevuje citoslovce, označujeme i je),

b) při změně kontextového postupu, tj. u prvku, který uvozuje přechod z pásma vypravěče mimo pásmo vypravěče, a u prvku, který uvozuje návrat do pásma vypravěče. U přechodu z pásma vypravěče mimo pásmo vypravěče vyznačujeme stupeň glutinace, pokud je v rámci větného celku přechod explicitně oddělen graficky, například dvojtečkou (jestliže jsou dvojtečka – nebo i středník – použity v jiné funkci, stupeň glutinace po nich uvnitř větného celku nevyznačujeme).

c) Jediným případem, kdy jsme po třech tečkách stupněm glutinace označili rovněž výrazy začínající malým písmenem, jsou citoslovce, a to právě vzhledem k Mistríkovu pojetí citoslovcí jako výrazů s platností samostatných vět. Pokud však citoslovce v rámci větného celku třemi tečkami oddělena nejsou, samostatným stupněm glutinace jsme je neoznačovali (kromě případu uvedeného v bodě 2 a).

Při označování stupňů glutinace do textu sondy bylo rovněž nutno rozhodnout se, jak postupovat při označování stupňů glutinace u začátků kapitol, cizojazyčných pasáží v textu sondy a citací textů, jejichž autorem není K. Poláček. Pokud cizojazyčným pasážím a citacím textů, jejichž autorem není K. Poláček,

předchází uvozovací věta, označujeme v souladu s obecnými pravidly stupeň glutinace začátku uvozovací věty.

Přístup k označování stupňů glutinace na začátku zkoumaných textů se v citovaných pracích J. Mistríka liší – Mistrík (1968) označuje stupeň glutinace už na začátku prvního větného celku, Mistrík (1985) teprve na začátku druhého větného celku, aniž by tuto skutečnost explicitně komentoval. Vzhledem k tomu, že Mistríkova metoda zkoumání koheze se věnuje především způsobu navazování větných celků na předchozí kontext, pokládáme obvykle za první relevantní údaj až stupeň glutinace začátku druhého větného celku příslušné kapitoly; stupeň glutinace začátku prvního větného celku kapitoly sice označujeme, ale pokud kapitola bezprostředně nenavazuje na předchozí text, nebereme jej při zkoumání koheze v úvahu a uvádíme jej pouze v hranatých závorkách (stejně jako ostatní stupně glutinace, které při analýze ponecháváme stranou – viz níže).

Jako bezprostřední navazování chápeme rovněž navazování mezi poslední kapitolou jednoho a první kapitolou následujícího dílu pentalogie, a to bez ohledu na časový odstup mezi vznikem jednotlivých románů – pentalogii bereme jako jeden promyšleně koncipovaný celek. Stupeň glutinace začátku prvního větného celku tedy v takových případech označujeme; konkrétně se tedy jedná o první větné celky H 1, PM 1, a V 1; pokud jde o fragment 5. dílu, rozhodli jsme se zvolit tři kapitoly, které s největší pravděpodobností na sebe navazují – F 10, F 11, F 12, stupeň glutinace začátku prvního větného celku tedy označujeme u F 11 a F 12 (pokud jde o návaznost jednotlivých kapitol, bereme jako závaznou podobu fragmentu, jak byla přetištěna v námi použitém vydání).

U cizojazyčných pasáží na začátku větného celku v textu sondy jsme se rozhodli stupeň glutinace nevyznačovat vůbec; v textu sondy takováto situace nastala pouze jednou, na samotném počátku kapitoly H 63. I když by snad bylo možné použít Mistríkovo rozlišení stupňů glutinace i pro výrazové prostředky jiného jazyka, pokládáme za vhodnější stupně glutinace na začátku těchto pasáží nevyznačovat. Souvisí to s možnými rozdíly v jazykové kompetenci čtenářů – každý čtenář Poláčkova textu (v jeho originálním, českém znění) musí nezbytně disponovat adekvátní znalostí češtiny, aby byl schopen český text vnímat. Nicméně znalost jiných jazykových kódů, které se v textu objevují, už může být u jednotlivých čtenářů odlišná, a lišit se tedy může i jejich vnímání textu, včetně toho, jak vnímají návaznost jednotlivých větných celků. Pokud výše uvedený úryvek textu bude číst někdo, kdo velmi dobře ovládá češtinu i němčinu (v ideálním případě by to byl bilingvní čtenář), jeho vnímání jak sémantické, tak formální návaznosti se bude lišit od čtenáře vybaveného pouze znalostí češtiny, pro nějž počátek německého textu bude znamenat mnohem výraznější předěl. Na počátku českého textu, jenž následuje bezprostředně za cizojazyčným textem, stupeň glutinace opět normálně vyznačujeme – způsob navazování lze identifikovat stejně, jako kdyby předcházel text český, nikoliv jinojazyčný.

Zbývá problematika textů napsaných jinými autory a Karlem Poláčkem citovaných v kapitolách, jež jsme vybrali pro sondu. Týká se to především kapitoly OM 59, v níž je podrobně citována divadelní adaptace prózy K. Tůmy *Z českých mlýnů*, kterou v r. 1909 vytvořil K. Fořt; hudbu složil E. Starý (Forst, red., 1985,

s. 731–732). Z hlediska statistického tyto pasáže netvoří nijak výraznou část textu sondy – v OM 59, v níž je v rámci sondy text jiného autora zastoupen v největším rozsahu, to je zhruba pouze 160 slov, tj. cca 10 % celkového rozsahu kapitoly (ten činí přibližně 1 590 slov); těchto 160 slov představuje pouze cca 0,8 % celkového rozsahu sondy. Při určování obecných kritérií bylo nicméně nutno rozhodnout, zda mohou tyto pasáže být relevantní pro zkoumání koheze Poláčkova textu, a zda tedy stupně glutinace označovat i v citátech textů napsaných jinými autory, které tvoří součást Poláčkova textu.

Přestože lze počítat s tím, že Poláček si tyto konkrétní pasáže z textů jiných autorů vybral záměrně, a přestože při souvislém vnímání Poláčkova textu se i citace textů jiných autorů podílejí na celkovém působení textu na čtenáře, a to i pokud jde o plynulost navazování jednotlivých větných celků, rozhodli jsme se stupně glutinace v citacích neoznačovat a při zkoumání koheze textu sondy nebrat v úvahu. Pro orientaci jsme pouze označili stupeň glutinace počátku citátu, protože jej však při sledování koheze textu nebereme v úvahu, uvádíme jej v hranatých závorkách. Hlavním důvodem, proč jsme zvolili toto řešení, je skutečnost, že Karel Poláček texty jiných autorů – máme nyní na mysli texty prokazatelně existující – v pentalogii citoval velice přesně, nijak zvláště je neupravoval. Platí to i pro adaptaci prózy *Z českých mlýnů*; proto se při zkoumání koheze věnujeme pouze textu, který napsal přímo Karel Poláček. Teoreticky by sice bylo možné uvažovat i o tom, že citace byly zvoleny tak, aby kohezi textu ovlivňovaly, ale z textu pentalogie jsme nic podobného nezjistili a Poláček sám, pokud je nám známo, z tohoto hlediska o textech neuvažoval; tuto funkci citátů – a transtextových vazeb obecně – proto ponecháváme stranou.

Po vymezení pravidel, podle nichž byly stupně glutinace v textu sondy označeny, lze přistoupit k prezentování údajů o kohezi, které byly zkoumáním stupňů glutinace získány. J. Mítrík v citovaných pracích zjišťuje především průměrný stupeň glutinace ve zkoumaných textech a průměrný interval mezi stupni glutinace; získané výsledky se snaží zobecnit pro jednotlivé slohové postupy (kromě toho také upozorňuje na souvislost mezi stupni glutinace textu a jeho členěním na odstavce – konkrétně na to, že nový odstavec obvykle začíná větným celkem s nižším stupněm glutinace; variantu, kdy nový odstavec začíná větným celkem s vyšším stupněm glutinace, chápe jako rovněž možnou, ale příznakovou – viz např. Mítrík, 1985, s. 310).

Pokusili jsme se na zvoleném textu sondy zpracovat takovou analýzu koheze, která by obsáhla co nejvíce aspektů tohoto jevu. U každé z patnácti kapitol jsme proto vymezili celkem dvacet dva hlavních rysů, které jsme následně zkoumali: jde vždy o 12 hlavních rysů a v rámci pěti z nich ještě celkem o 10 dalších, dílčích rysů (podrobný přehled viz níže). Spíše než o vzájemné srovnávání jednotlivých údajů šlo v této fázi především o získání materiálové základny pro další zkoumání, jak připomínáme v závěru. Postup výpočtů byl jednotný – výchozím materiálem byly údaje vyznačené do celého textu sondy, které sloužily jako podklad k počítání dílčích průměrů a hierarchicky vyšších průměrů z průměrů. Vzhledem k používání zaokrouhlených čísel mohl tento postup vyvolat drobné odchylky (ke způsobu, jímž bylo snižováno možné zkreslení, viz níže), nicméně

pro základní orientaci nám tyto výsledky poslouží vyhovujícím způsobem. U každého z dvaadvaceti hlavních rysů jsme nejprve spočítali jeho průměrnou hodnotu pro každou z patnácti kapitol sondy. Z těchto průměrů pro jednotlivé kapitoly jsme pak vypočítali průměr pro sondu každého z pěti dílů (v níže uvedených přehledech ji označujeme písmenem S a zkratkou příslušného dílu pentalogie). Poté jsme z průměrů pro sondy jednotlivých dílů pentalogie spočítali průměr pro sondu z prvních čtyř dílů pentalogie (označujeme ji S TETRA) a nakonec průměr pro kompletní sondu, tj. včetně sondy fragmentu (označujeme ji S PENTA); celkem jsme provedli přes čtyři sta dílčích výpočtů. Po matematické stránce se jednalo o prostý výpočet aritmetického průměru; J. Mistrík jej zapisuje pomocí následujícího vzorce:

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{n} \quad (\text{Mistrík, 1968, s. 24}).$$

Aritmetický průměr označujeme značkou \bar{x} , všechny výsledky, které nevycházejí v celých číslech, uvádíme s přesností na jedno desetinné místo; v případě potřeby je na tuto hodnotu zaokrouhlujeme. Jestliže některý ze sledovaných rysů není v analyzovaném úseku textu vůbec zastoupen, označujeme v přehledech tuto skutečnost značkou „-“; aritmetický průměr pro příslušný jev pochopitelně počítáme pouze z těch hodnot, které se ve zkoumaném úseku textu skutečně vyskytují, a výslednou hodnotu označujeme značkou „*“ . Pokud hodnotu označenou značkou „*“ používáme jako podklad k dalšímu výpočtu, výsledek tohoto dalšího výpočtu už nijak speciálně neoznačujeme. V komentáři k jednotlivým zjišťovaným údajům uvádíme další informace týkající se získaných hodnot a eventuální upřesnění, jak jsme při počítání jednotlivých hodnot s textem pracovali. Pokud to bylo možné, snažili jsme se při výpočtech eventuální zkreslení omezit. U těch přehledů, v nichž uvádíme jak celkovou hodnotu, tak dílčí hodnoty pro určitý rys textu (přehledy č. 7 a, 7 b, 8 a, 8 b, 9 a, 9 b, 11 a, 11 b, 12 a, 12 b), jsme celkovou hodnotu počítali zvlášť, nikoli tedy jako aritmetický průměr příslušných dílčích hodnot, což by mohlo vést k výraznějším zkreslením – právě z tohoto důvodu údaje v celkových přehledech ne vždy odpovídají aritmetickému průměru dílčích údajů; jsou však přesnější.

Nejprve podáváme celkový přehled všech rysů, které jsme na textu sondy sledovali. Těchto dvaadvacet rysů lze rozčlenit do dvou základních skupin: první skupina (č. 1–6) je zaměřena na obecnější charakteristiku textu, pouze s rozlišením situace v pásmu vypravěče a mimo pásmo vypravěče, druhá skupina (č. 7–12, včetně dílčích podskupin) navíc pracuje s charakteristikami, které souvisejí s formálním členěním textu na odstavce. U každého jednotlivého rysu zvlášť uvádíme eventuální komentáře ke způsobu zpracování a získané výsledky.

Celkový přehled rysů sledovaných u jednotlivých kapitol sondy vypadá následovně:

- 1) celkový průměrný stupeň glutinace,
- 2) celkový průměrný interval mezi stupni glutinace,

- 3) průměrný stupeň glutinace v pásmu vypravěče,
 - 4) průměrný interval mezi stupni glutinace v pásmu vypravěče,
 - 5) průměrný stupeň glutinace mimo pásmo vypravěče,
 - 6) průměrný interval mezi stupni glutinace mimo pásmo vypravěče,
-
- 7) celkový průměrný stupeň glutinace začátku odstavce,
 - 7 a) průměrný stupeň glutinace začátku odstavce v pásmu vypravěče,
 - 7 b) průměrný stupeň glutinace začátku odstavce mimo pásmo vypravěče,
 - 8) celkový průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče,
 - 8 a) průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče, který se kryje se začátkem odstavce,
 - 8 b) průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče, který se nekryje se začátkem odstavce,
 - 9) celkový průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče,
 - 9 a) průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče, který se kryje se začátkem odstavce,
 - 9 b) průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče, který se nekryje se začátkem odstavce,
 - 10) průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek odstavce, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná následující odstavec,
 - 11) celkový průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče,
 - 11 a) průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče – na hranici odstavců,
 - 11 b) průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče – mimo hranici odstavců,
 - 12) celkový průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče,
 - 12 a) průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – na hranici odstavců,
 - 12 b) průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – mimo hranici odstavců.

Nyní přejdeme ke konkrétním výsledkům získaným pro jednotlivé rysy textu sondy.

1) Celkový průměrný stupeň glutinace

Níže uvedené výsledky zachycují průměrný stupeň glutinace v textu jednotlivých kapitol sondy; pravidla vyznačování stupňů glutinace v textu jsme obecně vymezili výše.

Ø OM 1	1,6	Ø H 1	1,7	Ø PM 1	1,6
Ø OM 26	1,8	Ø H 27	1,5	Ø PM 32	1,7
Ø OM 59	1,5	Ø H 63	1,7	Ø PM 57	1,5
<hr/>		<hr/>		<hr/>	
Ø S OM	1,6	Ø S H	1,6	Ø S PM	1,6
Ø V 1	2	Ø F 10	1,9		
Ø V 19	1,7	Ø F 11	2,1		
Ø V 37	2,2	Ø F 12	1,7		
<hr/>		<hr/>			
Ø S V	2	Ø S F	1,9		

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,7

2) Celkový průměrný interval mezi stupni glutinace

V této fázi zkoumání se zaměřujeme především na zachycení rozsahu intervalů mezi stupni glutinace, nikoli na to, zda a o kolik tyto intervaly v textu postupně rostou, nebo klesají. Z tohoto důvodu jsou průměrné hodnoty intervalů ve všech zkoumaných případech počítány z absolutních hodnot intervalů – výsledkem jsou tedy pouze nezáporná čísla, jak je uvádíme v následujícím přehledu i ve všech ostatních přehledech týkajících se intervalů. Níže uvedený přehled zachycuje průměrný interval mezi stupni glutinace v celém textu sondy.

Ø OM 1	1,5	Ø H 1	1,3	Ø PM 1	1,8
Ø OM 26	1,6	Ø H 27	1,4	Ø PM 32	1,5
Ø OM 59	1,5	Ø H 63	1,7	Ø PM 57	1,7
<hr/>		<hr/>		<hr/>	
Ø S OM	1,5	Ø S H	1,5	Ø S PM	1,7
Ø V 1	1,4	Ø F 10	1,5		
Ø V 19	1,7	Ø F 11	1,6		
Ø V 37	1,6	Ø F 12	1,5		
<hr/>		<hr/>			
Ø S V	1,6	Ø S F	1,5		

Ø S TETRA = 1,6

Ø S PENTA = 1,6

3) Průměrný stupeň glutinace v pásmu vypravěče

Při sledování vertikálního členění textu jsme vycházeli ze základní opozice pásmo vypravěče/úseky mimo pásmo vypravěče (k vertikálnímu členění epického textu blíže viz Čechová, Chloupek, Krčmová, Minářová, 1997, s. 219–221).

Ø OM 1	1,7	Ø H 1	1,7	Ø PM 1	1,5
Ø OM 26	1,6	Ø H 27	1,5	Ø PM 32	1,5
Ø OM 59	1,3	Ø H 63	1,5	Ø PM 57	1,4
<hr/>		<hr/>		<hr/>	
Ø S OM	1,5	Ø S H	1,6	Ø S PM	1,5

Ø V	1	2	Ø F 10	1,9
Ø V	19	1,6	Ø F 11	1,6
Ø V	37	2,4	Ø F 12	1,6
Ø S V		2	Ø S F	1,7

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,7

4) Průměrný interval mezi stupni glutinace v pásmu vypravěče

Jako podklad pro výpočet této hodnoty jsme použili pouze intervaly mezi těmi stupni glutinace, které se oba vztahují k textu v pásmu vypravěče (analogicky postupujeme v přehledu č. 6). Případy, kdy jeden ze stupňů glutinace leží mimo pásmo vypravěče, buď ponecháváme stranou úplně (jestliže se jedná například o cizojazyčný text nebo o citaci textu jiného autora), nebo je zpracováváme samostatně v přehledech č. 11 a 12.

Ø OM	1	1,5	Ø H	1	1,4	Ø PM	1	1,5
Ø OM	26	1,5	Ø H	27	1,3	Ø PM	32	1,2
Ø OM	59	1,4	Ø H	63	1,5	Ø PM	57	1,5
Ø S OM		1,5	Ø S H		1,4	Ø S PM		1,4

Ø V	1	1,5	Ø F	10	1,5
Ø V	19	1,6	Ø F	11	1,7
Ø V	37	1,1	Ø F	12	1,4
Ø S V		1,4	Ø S F		1,5

Ø S TETRA = 1,4

Ø S PENTA = 1,4

5) Průměrný stupeň glutinace mimo pásmo vypravěče

Tento přehled byl zpracován stejným způsobem jako přehled č. 3.

Ø OM	1	0	Ø H	1	1,6	Ø PM	1	1,6
Ø OM	26	2	Ø H	27	1,5	Ø PM	32	2
Ø OM	59	2	Ø H	63	1,8	Ø PM	57	2
Ø S OM		1,3	Ø S H		1,6	Ø S PM		1,9

Ø V	1	2,1	Ø F	10	1,9
Ø V	19	1,8	Ø F	11	2,1
Ø V	37	2,1	Ø F	12	1,7
Ø S V		2	Ø S F		1,9

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,7

6) Průměrný interval mezi stupni glutinace mimo pásmo vypravěče

Tento přehled byl zpracován obdobně jako přehled č. 4 – jako podklad pro výpočty této hodnoty jsme použili pouze intervaly mezi těmi stupni glutinace, které se oba vztahují k textu mimo pásmo vypravěče a nejde o cizojazyčné texty nebo citace textu jiného autora; ty opět ponecháváme stranou. Případy, kdy jeden ze stupňů glutinace leží v pásmu vypravěče, zpracováváme samostatně v přehledech č. 11 a 12.

Ø OM 1	–	Ø H 1	1	Ø PM 1	2
Ø OM 26	1,5	Ø H 27	1,1	Ø PM 32	1,8
Ø OM 59	1,5	Ø H 63	1,8	Ø PM 57	2,3
Ø S OM	1,5*	Ø S H	1,3	Ø S PM	2
Ø V 1	1,3	Ø F 10	1,3		
Ø V 19	1,8	Ø F 11	1,6		
Ø V 37	1,9	Ø F 12	1,4		
Ø S V	1,7	Ø S F	1,4		

Ø S TETRA = 1,6

Ø S PENTA = 1,6

7) Celkový průměrný stupeň glutinace začátku odstavce

Vzhledem k tomu, že větné celky na počátcích odstavců na sebe obvykle přímo nenavazují, nepokládáme v tomto případě za relevantní pokračovat dále počítáním průměrných intervalů mezi počátky jednotlivých odstavců. Takovýto postup by byl opodstatněný pouze v případě, že každý z odstavců textu sondy by byl tvořen jediným větným celkem, v němž by byl vyznačen pouze jeden stupeň glutinace (v textu sondy se sice vyskytují i takovéto případy, není to však pravidlem).

Ø OM 1	0,9*	Ø H 1	2,1	Ø PM 1	1,4
Ø OM 26	1,5	Ø H 27	1,5	Ø PM 32	1,7
Ø OM 59	1,4	Ø H 63	1,9	Ø PM 57	2*
Ø S OM	1,3	Ø S H	1,8	Ø S PM	1,7
Ø V 1	2,1	Ø F 10	2		
Ø V 19	1,8	Ø F 11	2		
Ø V 37	2,1	Ø F 12	1,7		
Ø S V	2	Ø S F	1,9		

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,7

7 a) Průměrný stupeň glutinace začátku odstavce v pásmu vypravěče

Ø OM 1	0,9	Ø H 1	2,1	Ø PM 1	1,4
Ø OM 26	0,8	Ø H 27	1,6	Ø PM 32	1
Ø OM 59	1,3	Ø H 63	1,8	Ø PM 57	2
Ø S OM	1	Ø S H	1,8	Ø S PM	1,5

Ø V 1	1,9	Ø F 10	2,1
Ø V 19	1,3	Ø F 11	0
Ø V 37	2,1	Ø F 12	1,4
Ø S V	1,8	Ø S F	1,2

Ø S TETRA = 1,5

Ø S PENTA = 1,5

7 b) Průměrný stupeň glutinace začátku odstavce mimo pásmo vypravěče

Ø OM 1	–	Ø H 1	2	Ø PM 1	1,4
Ø OM 26	2,3	Ø H 27	1	Ø PM 32	2,8
Ø OM 59	1,7	Ø H 63	2	Ø PM 57	–
Ø S OM	2*	Ø S H	1,7	Ø S PM	2,1*

Ø V 1	2,7	Ø F 10	1,8
Ø V 19	2,4	Ø F 11	2,2
Ø V 37	2,1	Ø F 12	2
Ø S V	2,4	Ø S F	2

Ø S TETRA = 2,1

Ø S PENTA = 2

8) Celkový průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče

Vzhledem k tomu, že členění textu na odstavce se nekryje s členěním na úseky začínající v pásmu vypravěče/mimo pásmo vypravěče, pokládali jsme za vhodné pro úplnost zvlášť spočítat průměrný stupeň glutinace začátku úseků v pásmu vypravěče/mimo pásmo vypravěče, a to s přihlédnutím k tomu, zda se začátky těchto úseků kryjí/nekryjí se začátky odstavců – viz přehledy č. 8, 8 a, 8 b, 9, 9 a, 9 b. (Pokud by se při dalším zkoumání ukázalo jako relevantní spočítat také např. průměrný stupeň glutinace začátků jednotlivých úseků obecně, průměrný stupeň glutinace začátku větných celků apod., nashromážděný materiál tuto možnost poskytuje – v této fázi však pro přehlednost zůstáváme u základní opozice mezi úseky začínajícími v pásmu vypravěče/mimo pásmo vypravěče.)

Ø OM 1	3,5	Ø H 1	1,8	Ø PM 1	1,8
Ø OM 26	2	Ø H 27	2,3	Ø PM 32	2,1
Ø OM 59	1,7	Ø H 63	2,2	Ø PM 57	1,5
Ø S OM	2,4	Ø S H	2,1	Ø S PM	1,8

Ø V 1	2,2	Ø F 10	2,2
Ø V 19	2	Ø F 11	1,5
Ø V 37	2,7	Ø F 12	2,2
Ø S V	2,3	Ø S F	2

Ø S TETRA = 2,2

Ø S PENTA = 2,1

8 a) Průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče, který se kryje se začátkem odstavce

Ø OM 1	3	Ø H 1	2,3	Ø PM 1	1,2
Ø OM 26	0,6	Ø H 27	3,2	Ø PM 32	1,1
Ø OM 59	1,1	Ø H 63	2	Ø PM 57	3
Ø S OM	1,6	Ø S H	2,5	Ø S PM	1,8

Ø V 1	1,9	Ø F 10	1,8
Ø V 19	1,5	Ø F 11	0
Ø V 37	2,4	Ø F 12	1,8
Ø S V	1,9	Ø S F	1,2

Ø S TETRA = 2

Ø S PENTA = 1,8

8 b) Průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče, který se nekryje se začátkem odstavce

Ø OM 1	4	Ø H 1	1,5	Ø PM 1	2,3
Ø OM 26	2,8	Ø H 27	1,8	Ø PM 32	2,7
Ø OM 59	2,3	Ø H 63	2,3	Ø PM 57	0
Ø S OM	3	Ø S H	1,9	Ø S PM	1,7

Ø V 1	2,7	Ø F 10	3
Ø V 19	2,8	Ø F 11	3
Ø V 37	3	Ø F 12	2,7
Ø S V	2,8	Ø S F	2,9

Ø S TETRA = 2,4

Ø S PENTA = 2,5

9) Celkový průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče

Zpracování přehledů č. 9, 9 a, 9 b je motivováno stejně jako zpracování přehledů č. 8, 8 a, 8 b.

Ø OM 1	0	Ø H 1	1,6	Ø PM 1	2,3
Ø OM 26	1,8	Ø H 27	1,4	Ø PM 32	2
Ø OM 59	2,2	Ø H 63	2,5	Ø PM 57	1,5
Ø S OM	1,3	Ø S H	1,8	Ø S PM	1,9

Ø V 1	2,7	Ø F 10	2,2
Ø V 19	2,2	Ø F 11	2
Ø V 37	3,2	Ø F 12	2
Ø S V	2,7	Ø S F	2,1

Ø S TETRA = 1,9

Ø S PENTA = 2

9 a) Průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče, který se kryje se začátkem odstavce

Ø OM 1	-	Ø H 1	2	Ø PM 1	2,2
Ø OM 26	2,1	Ø H 27	-	Ø PM 32	2,8
Ø OM 59	1,8	Ø H 63	1,8	Ø PM 57	-
Ø S OM	2*	Ø S H	1,9*	Ø S PM	2,5*

Ø V 1	3,2	Ø F 10	2,3
Ø V 19	2,7	Ø F 11	2
Ø V 37	3,2	Ø F 12	2
Ø S V	3	Ø S F	2,1

Ø S TETRA = 2,4

Ø S PENTA = 2,3

9 b) Průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče, který se nekryje se začátkem odstavce

Ø OM 1	0	Ø H 1	1,4	Ø PM 1	2,3
Ø OM 26	1,7	Ø H 27	1,4	Ø PM 32	1,8
Ø OM 59	2,3	Ø H 63	3	Ø PM 57	1,5
Ø S OM	1,3	Ø S H	1,9	Ø S PM	1,9

Ø V 1	2,5	Ø F 10	2,1
Ø V 19	2	Ø F 11	2
Ø V 37	3,2	Ø F 12	2
Ø S V	2,6	Ø S F	2

Ø S TETRA = 1,9

Ø S PENTA = 1,9

10) Průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek odstavce, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná následující odstavec

V souladu s obecnými pravidly pro označování stupňů glutinace (viz výše) také v tomto případě ponecháváme stranou intervaly mezi těmi stupni glutinace, z nichž jeden se vztahuje k cizojazyčnému textu nebo k textu, jehož autorem není K. Poláček; tato situace je častá především v OM 59, kdy jsou citovány autentické úryvky divadelní hry. (Pro úplnost dodáváme, že v textu sondy se nevyskytuje případ, kdy jak začátek posledního úseku některého odstavce, tak začátek navazujícího odstavce by oba byly tvořeny textem, jehož autorem není K. Poláček.) Přehled č. 10 zachycuje situaci na hranicích odstavců obecně; případy, kdy se hranice odstavců kryjí s přechody mezi úseky v pásmu vypravěče a úseky mimo pásmo vypravěče, jsou zpracovány v přehledech č. 11 a, 11 b, 12 a, 12 b.

Ø OM 1	2,8	Ø H 1	1,5	Ø PM 1	1,8
Ø OM 26	2,1	Ø H 27	1,9	Ø PM 32	1,6
Ø OM 59	1,7	Ø H 63	2,2	Ø PM 57	1,8
Ø S OM	2,2	Ø S H	1,9	Ø S PM	1,7

Ø V 1	1,3	Ø F 10	1,8
Ø V 19	1,6	Ø F 11	1,8
Ø V 37	1,3	Ø F 12	1,4
Ø S V	1,4	Ø S F	1,7

Ø S TETRA = 1,8

Ø S PENTA = 1,8

11) Celkový průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče

Přehledy č. 11, 11 a, 11 b, 12, 12 a, 12 b rovněž pracují se dvěma z možných způsobů členění zkoumaného textu – s členěním na odstavce a s členěním na úseky v pásmu vypravěče/mimo pásmo vypravěče (podobně jako tomu bylo v přehledech č. 7, 7 a, 7 b, 8, 8 a, 8 b, 9, 9 a, 9 b). Všimáme si míst, kdy na sebe navazují úseky začínající v různých pásmech; to, zda po začátku příslušného úseku eventuálně následuje typ textu, který jinak při zkoumání nebereme v úvahu (tedy například úsek textu jiného autora – opět viz OM 59), nehraje v tomto případě roli – důležité pro nás jsou původní Poláčkovy úseky textu, tj. úvodní pasáže.

Ø OM 1	0	Ø H 1	1,5	Ø PM 1	2,2
Ø OM 26	1,7	Ø H 27	2,3	Ø PM 32	1,7
Ø OM 59	1,7	Ø H 63	2	Ø PM 57	3
Ø S OM	1,1	Ø S H	1,9	Ø S PM	2,3

Ø V	1	1,4	Ø F	10	1,4
Ø V	19	1,9	Ø F	11	1,5
Ø V	37	0,9	Ø F	12	1,6
Ø S V		1,4	Ø S F		1,5

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,6

11 a) Průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče – na hranici odstavců

Ø OM	1	-	Ø H	1	1	Ø PM	1	2,3
Ø OM	26	2,1	Ø H	27	-	Ø PM	32	2
Ø OM	59	1,3	Ø H	63	3	Ø PM	57	-
Ø S OM		1,7*	Ø S H		2*	Ø S PM		2,2*

Ø V	1	0,6	Ø F	10	1,7
Ø V	19	2,1	Ø F	11	1,5
Ø V	37	0,2	Ø F	12	0
Ø S V		1	Ø S F		1,1

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,6

11 b) Průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče – mimo hranici odstavců

Ø OM	1	0	Ø H	1	1,6	Ø PM	1	2,2
Ø OM	26	1,6	Ø H	27	2,3	Ø PM	32	1,6
Ø OM	59	1,7	Ø H	63	1,6	Ø PM	57	3
Ø S OM		1,1	Ø S H		1,8	Ø S PM		2,3

Ø V	1	1,7	Ø F	10	1,3
Ø V	19	1,9	Ø F	11	1,5
Ø V	37	1,3	Ø F	12	1,8
Ø S V		1,6	Ø S F		1,5

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,7

12) Celkový průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče

Viz obecný komentář k přehledu č. 11.

Ø OM 1	4	Ø H 1	0,8	Ø PM 1	1,8
Ø OM 26	1,8	Ø H 27	2,3	Ø PM 32	1,5
Ø OM 59	1,9	Ø H 63	1,5	Ø PM 57	3
Ø S OM	2,6	Ø S H	1,5	Ø S PM	2,1
Ø V 1	1,5	Ø F 10	2,1		
Ø V 19	1,5	Ø F 11	0,5		
Ø V 37	1,5	Ø F 12	1,5		
Ø S V	1,5	Ø S F	1,4		

Ø S TETRA = 1,9

Ø S PENTA = 1,8

12 a) Průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – na hranici odstavců

Ø OM 1	–	Ø H 1	0,3	Ø PM 1	1,7
Ø OM 26	2,1	Ø H 27	2,8	Ø PM 32	1,8
Ø OM 59	2	Ø H 63	0,6	Ø PM 57	–
Ø S OM	2,1*	Ø S H	1,2	Ø S PM	1,8*
Ø V 1	1,8	Ø F 10	2,3		
Ø V 19	1,5	Ø F 11	0		
Ø V 37	1,6	Ø F 12	1,6		
Ø S V	1,6	Ø S F	1,3		

Ø S TETRA = 1,7

Ø S PENTA = 1,6

12 b) Průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – mimo hranici odstavců

Ø OM 1	4	Ø H 1	1	Ø PM 1	2
Ø OM 26	1,7	Ø H 27	2,1	Ø PM 32	1,4
Ø OM 59	1,8	Ø H 63	2,1	Ø PM 57	3
Ø S OM	2,5	Ø S H	1,7	Ø S PM	2,1

Ø V	1	1	Ø F	10	1,4
Ø V	19	1,4	Ø F	11	2
Ø V	37	1,4	Ø F	12	1,4
Ø S V		1,3	Ø S F		1,6

Ø S TETRA = 1,9

Ø S PENTA = 1,8

Ačkoliv získané hodnoty mají v této fázi zkoumání pouze absolutní, nikoli relativní platnost, tzn. slouží především jako informace o rysech sondy pentalogie, můžeme u nich najít jisté obecné tendence, které lze v pozdějších fázích výzkumu dále ověřovat (u koheze samotné je možno věnovat se z tohoto hlediska způsobům napojování jednotlivých kapitol, dále se nabízí vzájemné srovnání koheze a koherence textu apod.). Hlavní tendence zjištěné provedeným zkoumáním lze shrnout do pěti bodů:

1) Průměrný stupeň glutinace v pásmu vypravěče i mimo pásmo vypravěče (viz přehledy č. 3 a č. 5; celkové hodnoty viz přehled č. 1) je přibližně stejný průměrná hodnota se pohybuje kolem 1,7; další zkoumání může ukázat, zda se jedná o náhodu, nebo obecnější tendenci. (Kromě toho je zapotřebí mít na paměti, že obecné tendence určujeme především z výsledných průměrů; situace v konkrétních kapitolách může být vzhledem k jejich specifickým rysům odlišná – například v OM 1 se vyskytuje jediný úsek mimo pásmo vypravěče, což výsledné hodnoty pochopitelně ovlivní velmi výrazně).

2) Průměrný interval mezi stupni glutinace (viz přehledy č. 4 a č. 6; celkové hodnoty viz přehled č. 2) je v pásmu vypravěče o něco nižší (průměrná hodnota cca 1,4) než mimo pásmo vypravěče (průměrná hodnota cca 1,6). Svou roli zde pravděpodobně sehrála skutečnost, že prvky, jejichž stupeň glutinace je velmi nízký (citoslovce, oslovení), nebo naopak velmi vysoký (částice) najdeme častěji mimo pásmo vypravěče; text v pásmu vypravěče se tedy z hlediska intervalů mezi stupni glutinace jeví jako poněkud plynulejší než text mimo pásmo vypravěče.

3) Průměrný stupeň glutinace začátku odstavce (viz přehledy č. 7 a, 7 b; celkové hodnoty viz přehled č. 7) je mimo pásmo vypravěče vyšší (hodnoty se pohybují kolem 2) než v pásmu vypravěče (přibližně 1,5). Možným vysvětlením může být skutečnost, že přímá řeč postav bývá často vyčleněna do nového odstavce a v mnoha případech začíná prvkem s vysokým stupněm glutinace (verbum finitum, souřadící spojka, částice).

4) Průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče je o něco vyšší (mírně nad 2) než průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče (přibližně 2; viz přehledy č. 8 a č. 9); nelze vyloučit náhodu, mohlo by to však rovněž znamenat, že úseky patřící k pásmu vypravěče se po formální

stránce na předchozí kontext napojují plynuleji než úseky mimo pásmo vypravěče, což by bylo ve shodě s pozorováním uvedeným v bodě 2.

Důležité je v tomto ohledu rovněž členění textu na odstavce: průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče, který se kryje se začátkem odstavce, je nižší (přibližně 2) než průměrný stupeň glutinace začátku úseku v pásmu vypravěče, který se nekryje se začátkem odstavce (přibližně 2,5; viz přehledy č. 8 a, 8 b). Signalizuje to, že začátek nového odstavce je ve zkoumaném textu předělem nejen pokud jde o grafické členění textu, ale také pokud jde o jeho kohezi.

Naopak průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče, který se kryje se začátkem odstavce, je o něco vyšší (průměrné hodnoty nad 2) než průměrný stupeň glutinace začátku úseku mimo pásmo vypravěče, který se nekryje se začátkem odstavce (těsně pod 2; viz přehledy č. 9 a, 9 b). Tento jev lze vysvětlit obdobně jako tendenci zachycenou v bodě 3, tedy vyčleňováním přímé řeči postav do nového odstavce a výskytem prvků s vysokým stupněm glutinace na těchto místech textu.

Srovnáme-li stupně glutinace začátků úseku v pásmu vypravěče a začátků úseku mimo pásmo vypravěče, které se kryjí se začátkem odstavce (viz přehledy č. 8 a, 9 a), zjistíme, že o něco vyšší hodnoty (nad 2) se vyskytují mimo pásmo vypravěče. V pásmu vypravěče se průměrné hodnoty pohybují přibližně pod 2 – to je opět v souladu s obecnou tendencí zachycenou v bodě 3.

Srovnání stupně glutinace začátků úseku v pásmu vypravěče a začátků úseku mimo pásmo vypravěče, které se nekryjí se začátkem odstavce (viz přehledy č. 8 b, 9 b), ukazuje, že vyšší hodnoty se vyskytují v pásmu vypravěče (kolem 2,5); mimo pásmo vypravěče se tyto hodnoty pohybují pod 2. Může to být způsobeno skutečností, že v úsecích v pásmu vypravěče se na těchto místech poměrně často vyskytují mj. tvary verba finita (například jako součást uvozovací věty vložené do přímé řeči postav), tedy výrazy s vyšším stupněm glutinace.

5) Poslední z obecnějších závěrů se týká přechodů mezi úseky v pásmu vypravěče a úseky mimo pásmo vypravěče. Přehled č. 10 nabízí obecné údaje (průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek odstavce, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná následující odstavec – hodnota tohoto intervalu je cca 1,8), bez bližšího určení, zda a jaký typ přechodů mezi pásmy se na sledovaných místech textu odehrává; charakteristiky tohoto druhu jsou obsaženy v následujících přehledech.

Zjišťujeme, že při přechodu z pásma vypravěče mimo pásmo vypravěče a naopak je interval mezi stupněm glutinace, jímž začíná poslední úsek jednoho typu, a stupněm glutinace, jímž začíná úsek druhého typu, o něco větší, když se přechází z úseku mimo pásmo vypravěče do úseku v pásmu vypravěče (hodnoty pod 2). Při opačném přechodu jsou hodnoty o něco nižší (zhruba nad 1,5; viz přehledy č. 11 a 12).

Srovnáváme-li dále průměrný interval mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče – na hranici odstavců a průměrný interval mezi

stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče – mimo hranici odstavců (viz přehledy č. 11 a, 11 b), zjišťujeme, že jejich hodnoty jsou velmi podobné, přibližně 1,7.

Podobná situace se objevuje také u průměrného intervalu mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – na hranici odstavců, srovnávaného s průměrným intervalem mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – mimo hranici odstavců (viz přehledy č. 12 a, 12 b). Rovněž zde se zjištěné hodnoty liší jen velmi málo – v obou případech se pohybují kolem 1,7.

Ani srovnání průměrných intervalů mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče a průměrných intervalů mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – obojí na hranici odstavců (viz přehledy č. 11 a, 12 a) – nevykazuje nijak výrazné odchylky; rovněž zde se v obou případech průměrné intervaly pohybují kolem 1,7.

Srovnání průměrných intervalů mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek v pásmu vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek mimo pásmo vypravěče a průměrných intervalů mezi stupněm glutinace, kterým začíná poslední úsek mimo pásmo vypravěče, a mezi stupněm glutinace, kterým začíná úsek v pásmu vypravěče – obojí mimo hranici odstavců (viz přehledy č. 11 b, 12 b) – ukazuje podobnou tendenci jako obecné srovnání údajů obsažených v přehledech č. 11 a 12. I mimo hranici odstavců tedy zjišťujeme, že při přechodu směrem do pásma vypravěče jsou průměrné intervaly mezi sledovanými stupni glutinace o něco vyšší (cca 1,8) než při přechodu opačným směrem (cca 1,7).

Tuto část komentářů lze zakončit konstatováním, že průměrné rozdíly, které se v materiálu vyskytují, nejsou nijak výrazné. Aby bylo možné dojít k přesnějším závěrům, bylo by v tomto případě pravděpodobně zapotřebí všimnout si během další fáze zkoumání rovněž jevu, který jsme zatím pro přehlednost ponechali stranou, totiž toho, zda intervaly mezi stupni glutinace rostou, nebo klesají. Dosud jsme pracovali pouze s absolutními hodnotami intervalů, způsob zpracování zkoumaného materiálu však v případě potřeby umožňuje sledovat rovněž nárůst i pokles intervalů mezi stupni glutinace.

Provedeným zkoumáním jsme získali metodologickou i materiálovou základnu pro další výzkum a některé předběžné závěry. Analogické zkoumání dalších Poláckových textů, eventuálně textů jiných autorů ukáže, do jaké míry jsou zjištěné tendence obecněji platné, ať už pro texty Karla Poláčka nebo – širše – pro texty určitého žánru a období, jak výrazně se u různých textů jednotlivé hodnoty liší, jak jsou eventuální odlišnosti spjaty se specifickými rysy jednotlivými

vých textů a jaké obecnější závěry týkající se poznání stylu lze z takovýchto zkoumání vyvodit.

LITERATURA

- ČECHOVÁ, M., CHLOUPEK, J., KRČMOVÁ, M. a MINÁROVÁ, E. 1997. Stylistika současné češtiny. Praha : Institut sociálních vztahů.
- DANEŠ, F., HLAVSA, Z., aj. 1987. Mluvnice češtiny 3 : skladba. Praha : Academia.
- FORST, V., red. 1985. Lexikon české literatury : osobnosti, díla instituce. Díl 1, A–G. Praha : Academia.
- GREPL, M. a KARLÍK, P. 1998. Skladba češtiny. Votobia. b. m.
- GREPL, M., KARLÍK, P. a NEKULA, M. 1995. Syntax. In KARLÍK, P., NEKULA, M. a RUSÍNOVÁ, Z., ed. 1995. Příruční mluvnice češtiny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, s. 369–699.
- HOFFMANNOVÁ, J. 1983. Sémantické a pragmatické aspekty koherence textu. Praha : Ústav pro jazyk český ČSAV.
- HOFFMANNOVÁ, J. 1997. Stylistika a... : současná situace stylistiky. Praha : Trizonia.
- MISTRÍK, J. 1968. Kompozícia jazykového prejavu. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- MISTRÍK, J. 1985. Štylistika. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- POLÁČEK, K. 1994a. Okresní město. Praha : Nakladatelství Franze Kafky.
- POLÁČEK, K. 1994b. Hrdinové táhnou do boje. Praha : Nakladatelství Franze Kafky.
- POLÁČEK, K. 1994c. Podzemní město. Praha : Nakladatelství Franze Kafky.
- POLÁČEK, K. 1994d. Vyprodáno + fragment 5. dílu pentalogie. Praha : Nakladatelství Franze Kafky.

EXAMINING COHESION AS A PART OF STYLISTIC ANALYSIS (based on material from K. Poláček's pentalogy)

The article deals with various aspects of cohesion (seen as formal homogeneity of a text, as distinct from semantic homogeneity, ie coherence) that can be investigated within stylistic analysis of a text. A system of twelve main features that can be observed on a text is proposed, so as to obtain maximum amount of objective data that can be mutually compared and further processed. The number of features proposed is influenced by the type of text chosen as a material – the text belongs to the sphere of epic fiction. The features proposed concern composition of this kind of text from formal viewpoints (segmentation into sentences and paragraphs) as well as from the viewpoints of modern narratology (the polarity between the narrator's speech and the speech of the individual characters). The general introduction is followed by results of analysis of the selected text and by possibilities for further research, suggested in the conclusion.

Ústav českého jazyka
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
Arna Nováka 1
660 88 Brno
e-mail: kristek@phil.muni.cz

